

Rozmaitości, Jarzyna, Warlikowski

Teatr Rozmaitości (Változatosságok Színháza) néven már 1836-ban színház nyílt Varsóban, amely több mint százötven éven keresztül a főváros egyik átlagos drámai teátrumaként működött. Az 1990-es évek második felétől azonban a Rozmaitości egyre inkább felkeltette a színházi szakma és a közönség figyelmét, s fokozatosan szinte mítosszá, kultuszszínházzá vált. Ugyanis ekkor kezdett el ott rendezni Grzegorz Jarzyna és Krzysztof Warlikowski. „Jelenleg rendezőgenerációk helyett inkább olyan központokról beszélhetünk, amelyek körül új színházi energia összpontosul, s ezek közül kétségkívül a Teatr Rozmaitości a legfontosabb. Krzysztof Warlikowski színháza minden bizonnyal elérte a művészi kifejezés teljességét, Grzegorz Jarzyna pedig folyton új ablakokat nyit színházában, újabb és újabb kifejezési formákat keres” – írja Piotr Gruszczyński Apagyilkosok című tanulmánykötetének előszavában.

N Á N A Y F A N N I

Kultuszszínház, kultuszrendezők

Sem Jarzyna, sem Warlikowski nem tartozik a legfiatalabbak közé, negyven körül járnak (az előbbi 1968-ban, az utóbbi 1962-ben született), mégis úgy tűnik, maradéktalanul sikerül megszólítaniuk a fiatal nézőket. A lengyel kritika viszont csak lassan fogadta el őket, s máig elhangzanak olyan vélemények, miszerint a Rozmaitósciban „a színház meghamisítása folyik”. Mindketten Krystian Lupa (Gruszczyński szerint az első „apagyilkos”) tanítványai voltak a krakkói Színművészeti Akadémián. Egymás után nyerik a legrangosabb lengyelországi és nemzetközi fesztiválok díjait, valamint rendszeresen dolgoznak külföldi színházakban (Jarzyna többek között a berlini Hebbel Theaterben, Warlikowski a milánói Piccolo Teatróban).

Jarzyna 1997-ben debütált a Rozmaitósci színpadán Witkiewicz *Trópusi mánia* című művének rendezésével, majd 1998-ban a színház művészeti igazgatója lett. Fontosabb előadásai e színházban: *A szív vonzalma* (Aleksandr Fredro *Szüzi fogadalmak* című műve nyomán), *Doktor Faustus*, *Miskin herceg* (Dosztojevszkij *A félkegyelműje* nyomán), *Születésnap* (Thomas Vinterberg filmje alapján), Sarah Kane: *4.48 pszichózis*.

Jarzyna munkáinak szerves része a rendezői álnév. Eleinte fiktív neveket vett fel: *A szív vonzalmát* Sylwia Torsh fiatal, pályakezdő rendezőnőnek tulajdonítottam (még nyilatkozott is a sajtóban az általa felfedezett romlatlan tehetségről), a *Miskin herceget* pedig az orosz hangzású Mikolaj Warianow neve fémjelzte. A *Születésnap*tól kezdve azonban csupán szimbólumok jelölik a rendezőt, e produkció esetében H₇, a *Teren Warszawa*-ciklus keretében létrejött előadásainál pedig →. Egy interjúban így vall arról: „Krystian Lupa kontinensén nőtem fel, mostanra eltávolodtam tőle, és megkapaszkodtam egy kis szigeten. Lupa színháza egyre egzotiku-

sabbnak tűnik számomra. Egy másik világból, a fiatalságom világból származik. Saját előadásaim során sok mindent tanultam a színházról, de még mindig az ő tanítványának érzem magam. Lehet, hogy ezért használom ezeket az átkozott álneveket is.”

Ugyancsak Lupára hivatkozik, amikor színházának lényegéről beszél: „az a színházi filozófia, amely Krystian Lupától ered, s amelyet Krakóban ismertünk meg, a színészt médiumnak tekint: valójában nincs különbség közte és az általa játszott személy között. Közös célunk, hogy létrehozzuk a valódi színházat, amely újra megtalálja gyökereit. Ugyanakkor az élet és a művészet nem alkot egységet, bár mindkettő ugyanabban a szószban úszik.”

Warlikowskit hazájában mindmáig a legellentmondásosabb lengyel rendezőnek tartják, akit kizárólag külföldön értékelnek érdemei szerint. Ez persze nem teljesen igaz, hiszen hazájában is hatalmas rajongótábora van, főleg a fiatalok körében, viszont nizzai *Szentivánéji álom*-előadásáról egyszerűen kivonultak a nézők. Az mindenesetre elmondható róla, hogy nem hajlandó kompromisszumot kötni. Gyakran vetik a szemére, hogy rendezéseivel a botrányt keresi, pedig csupán a konvencionális színházzal száll szembe. Jarzynához hasonlóan ő is Lupát hozza fel példaként, amikor saját színházáról beszél: „Lupa előadásai nem az életet visszatükröző képecskék. Egyszerűen rendkívül intenzíven foglalkoztatja néhány dolog, s e gondolataiból születik meg az adott színpadi kép. Én is hasonlóképpen dolgozom. Úgyhogy ne kérdezzen a lázadásról – maga a valóság lázad. És kérem, ne kérdezzen a botrányról – maga a valóság botrányos, a valóság váltja ki azt a feszültséget, amin a színház alapul.”

Jarzyna rendezéseinek viszonylag széles repertoárjával szemben Warlikowski előadásai három fő forrásból táplálkoznak.